

BELGISCHE KAMER VAN  
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

11 maart 2010

**WETSVOORSTEL**

**tot invoering van een nieuw wettelijk  
pensioenstelsel**

(ingediend door de heer Daniel Bacquelaine  
en Mevrouw Carine Lecomte)

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS  
DE BELGIQUE

11 mars 2010

**PROPOSITION DE LOI**

**instaurant un nouveau système  
de pensions légales**

(déposée par M. Daniel Bacquelaine et  
Mme Carine Lecomte)

**SAMENVATTING**

*Dit wetsvoorstel strekt ertoe het in België geldende pensioenstelsel volledig te hervormen, door een regeling in te voeren die uit de volgende onderdelen bestaat:*

*1. het solidair pensioen, met daarin de bijdragen die verplicht tijdens de beroepsloopbaan worden gestort; dit pensioenonderdeel wordt welvaartsvast gemaakt;*

*2. een pensioenspaarrekening, waarop men op eigen initiatief bedragen kan storten;*

*3. een minimumpensioen, voor de gevallen waarin de som van de in 1. en 2. bedoelde bedragen niet boven een bepaalde minimumgrens uitkomt.*

**RÉSUMÉ**

*La proposition vise à réformer complètement le système des pensions en Belgique, en prévoyant un système comprenant les parties suivantes:*

*1. la pension solidaire, comprenant les cotisations obligatoirement versées durant la carrière professionnelle, mais une adaptation au bien-être est prévue;*

*2. le compte pension-épargne, comprenant les montants versés volontairement;*

*3. une pension minimale, pour le cas où la somme des montants visés aux 1° et 2° ne dépasserait pas un certain seuil minimal.*

|              |   |                                                                         |  |
|--------------|---|-------------------------------------------------------------------------|--|
| cdH          | : | centre démocrate Humaniste                                              |  |
| CD&V         | : | Christen-Democratisch en Vlaams                                         |  |
| Ecolo-Groen! | : | Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen |  |
| FN           | : | Front National                                                          |  |
| LDD          | : | Lijst Dedecker                                                          |  |
| MR           | : | Mouvement Réformateur                                                   |  |
| N-VA         | : | Nieuw-Vlaamse Alliantie                                                 |  |
| Open Vld     | : | Open Vlaamse liberalen en democraten                                    |  |
| PS           | : | Parti Socialiste                                                        |  |
| sp.a         | : | Socialistische partij anders                                            |  |
| VB           | : | Vlaams Belang                                                           |  |

  

|                                                         |                                                                                                                                                                                         |                                                            |                                                                                                                                                                                                             |
|---------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <i>Afkortingen bij de nummering van de publicaties:</i> |                                                                                                                                                                                         | <i>Abréviations dans la numérotation des publications:</i> |                                                                                                                                                                                                             |
| DOC 52 0000/000:                                        | Parlementair document van de 52 <sup>e</sup> zittingsperiode + basisnummer en volgnummer                                                                                                | DOC 52 0000/000:                                           | Document parlementaire de la 52 <sup>ème</sup> législature, suivi du n° de base et du n° consécutif                                                                                                         |
| QRVA:                                                   | Schriftelijke Vragen en Antwoorden                                                                                                                                                      | QRVA:                                                      | Questions et Réponses écrites                                                                                                                                                                               |
| CRIV:                                                   | Voorlopige versie van het Integraal Verslag (groene kaft)                                                                                                                               | CRIV:                                                      | Version Provisoire du Compte Rendu intégral (couverture verte)                                                                                                                                              |
| CRABV:                                                  | Beknopt Verslag (blauwe kaft)                                                                                                                                                           | CRABV:                                                     | Compte Rendu Analytique (couverture bleue)                                                                                                                                                                  |
| CRIV:                                                   | Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toezpraken (met de bijlagen)<br>(PLEN: witte kaft; COM: zalmkleurige kaft) | CRIV:                                                      | Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes)<br>(PLEN: couverture blanche; COM: couverture saumon) |
| PLEN:                                                   | Plenum                                                                                                                                                                                  | PLEN:                                                      | Séance plénière                                                                                                                                                                                             |
| COM:                                                    | Commissievergadering                                                                                                                                                                    | COM:                                                       | Réunion de commission                                                                                                                                                                                       |
| MOT:                                                    | moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)                                                                                                                             | MOT:                                                       | Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)                                                                                                                                             |

  

|                                                                             |                                                                   |
|-----------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------|
| Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers | Publications officielles éditées par la Chambre des représentants |
| Bestellingen:                                                               | Commandes:                                                        |
| Natieplein 2                                                                | Place de la Nation 2                                              |
| 1008 Brussel                                                                | 1008 Bruxelles                                                    |
| Tel.: 02/ 549 81 60                                                         | Tél. : 02/ 549 81 60                                              |
| Fax: 02/549 82 74                                                           | Fax : 02/549 82 74                                                |
| www.deKamer.be                                                              | www.laChambre.be                                                  |
| e-mail: publicaties@deKamer.be                                              | e-mail: publications@laChambre.be                                 |

## TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

### 1. Inleiding

De vergrijzing van de bevolking en de weerslag daarvan op ons sociaal beschermingsmodel behoren ontegensprekelijk tot de grote uitdagingen die onze samenleving de komende decennia moet aangaan. Ons socialezekerheidsstelsel werd vijftig jaar geleden uitgebouwd in een zeer verschillende economische, demografische en sociologische context dan die van vandaag en morgen. Dat stelsel vormt beslist een wezenlijke verworvenheid van onze samenleving, maar we moeten ook bij machte zijn het aan te passen, opdat het ons kan blijven wapenen tegen de ontwikkelingen die op ons afkomen.

Tegen die achtergrond is de toekomst van onze pensioenen een kernvraagstuk waarover onze medeburgers zich – terecht – almaar meer vragen stellen. Ons huidige pensioenstelsel berust op drie pijlers. De eerste pijler, die onder de sociale zekerheid ressorteert, behelst het wettelijk pensioen. Hij is opgebouwd rond drie grote sectoren, afhankelijk van de status van de werknemer (loontrekkende, zelfstandige of ambtenaar in overheidsdienst).

Die eerste pijler wordt door middel van de repartitietechniek gefinancierd. Die techniek is gebaseerd op de solidariteit tussen de generaties, wat betekent dat de actieve beroepsbevolking van vandaag betaalt voor de huidige gepensioneerden.

De tweede pijler bestaat uit de bedrijfspensioenen, die voornamelijk binnen de ondernemingen worden opgebouwd. De financiering van die pensioenen gebeurt door kapitalisatie en toetreding is facultatief. Concreet neemt deze pijler de vorm aan van een groepsverzekering of een pensioenfonds.

De derde pijler, tot slot, bestaat uit het individuele pensioensparen, waar iedereen vrij over beslist.

In het huidige stelsel speelt het wettelijk pensioen een sleutelrol. Het vormt de belangrijkste inkomensbron voor circa 2 miljoen mensen. Het is dan ook onze taak de leefbaarheid van die eerste pijler te vrijwaren en ten aanzien van de toekomstige generaties te garanderen dat die pijler geloofwaardig en doeltreffend blijft.

## DÉVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

### 1. Introduction

Le vieillissement de notre population et son impact sur notre modèle de protection sociale constitue à l'évidence un des grands défis de notre société pour les prochaines décennies. Notre système de sécurité sociale a été conçu il y a plus de 50 ans dans un contexte économique, démographique et sociologique très différent du monde d'aujourd'hui et de demain. Il est un acquis essentiel de notre société mais on doit aussi pouvoir le faire évoluer, afin d'assurer sa pérennité face aux grands défis qui nous attendent.

Dans ce contexte, l'avenir de nos pensions est une question centrale pour laquelle nos concitoyens se posent, à raison, de plus en plus de questions. Notre système actuel de pension repose sur 3 piliers. Le premier pilier, relevant de la sécurité sociale, est constitué par la pension légale. Elle est organisée en 3 grands secteurs, selon le statut du travailleur (travailleurs salariés, travailleurs indépendants et agents des services publics).

Ce premier pilier est financé par la technique de la répartition, basée sur la solidarité inter-générationnelle: ce sont les actifs qui paient les retraités d'aujourd'hui.

Le deuxième pilier est formé par les pensions professionnelles, organisées essentiellement au sein des entreprises; ces pensions sont financées en capitalisation et ont un caractère facultatif. Elles se présentent concrètement sous forme d'assurances de groupe ou de fonds de pensions.

Enfin, le troisième pilier relève de l'épargne individuelle, librement décidée par chacun.

Dans ce dispositif, la pension légale occupe une place essentielle; elle est la première source de revenus de près de 2 millions de personnes. Il est donc de notre devoir de préserver la viabilité de ce premier pilier et d'en garantir, vis-à-vis des générations futures, la crédibilité et la bonne marche.

Toch zal net die wettelijke-pensioenpijler de komende decennia met verscheidene uitdagingen te maken krijgen, waaronder de vergrijzing die de demografische structuur van onze bevolking fundamenteel zal wijzigen en die bijgevolg ook de financieringsmechanismen kan verstoren. Los van die demografische ommezwaai hebben zich de jongste vijftig jaar nog andere evoluties voorgedaan die maken dat onze wettelijke pensioenen moeilijk aanpasbaar zijn (bijvoorbeeld door het toeneemende aantal gemengde loopbanen).

Weliswaar is België niet het enige land dat te kampen heeft met die demografische en sociologische evoluties. Al onze buurlanden hebben min of meer ambitieuze hervormingen op doorgevoerd of op stapel staan, teneinde hun sociale zekerheid een geloofwaardige toekomst te bieden.

België daarentegen heeft dat denkwerk ten gronde en die diepgaande hervorming nog niet aangevat. Uiteraard werden de jongste jaren al specifieke maatregelen genomen, zoals de hervorming van 1996, die de pensioenen welvaartsvast maakte, en de oprichting van het Zilverfonds in 2001, met als doel de toekomstige pensioenuitgaven te prefinancieren.

Laatstgenoemd initiatief kan in beginsel alleen maar worden toegejuicht. Toch kunnen we er niet omheen dat het Fonds in de praktijk moeilijk te financieren valt, omdat – zoals iedereen wel weet – ons land een budgettair in moeilijke papieren zit. Zo werd het fonds sinds 2007 niet meer aangevuld en kon het tot dusver niet rekenen op een structurele financiering.

Die hervormingen zullen dus duidelijk niet volstaan om de aanzienlijke uitdagingen aan te gaan. De thans vigerende regelingen zijn zo complex dat het moeilijk is nog aanvullende specifieke maatregelen te nemen, want die zouden een in de ogen van de burger al onbegrijpelijk systeem alleen nog ondoorgrondelijker maken.

Dat gebrek aan transparantie ondermijnt de geloofwaardigheid van ons pensioenstelsel. De socialezekerheidsbijdragen zouden moeten worden gezien als een investering in eenieders toekomst, maar doorgaans worden ze aangevoeld als een aanvullende taks en daardoor bestaat er in de grond weinig bereidheid om de gevraagde bijkomende inspanningen te leveren. Met demagogische slogans houdt men de burgers voor dat zij, ondanks de levenslang betaalde bijdragen, slechts een habbekrats zullen ontvangen op de dag dat zij met pensioen gaan.

Or, ce système de pension légale sera confronté dans les prochaines décennies à de nombreux défis, dont celui du vieillissement qui viendra modifier fondamentalement la structure démographique de notre population, et par là même perturber les mécanismes de financement. Indépendamment de ce défi démographique, d'autres évolutions ont vu le jour ces 50 dernières années, ayant pour effet qu'il est difficile d'adapter les systèmes de nos pensions légales (pensons, par exemple, au nombre croissant de carrières mixtes).

Nous ne sommes certes pas les seuls à être confrontés à ces évolutions démographiques et sociologiques; tous les pays qui nous entourent ont mis en place ou étudient des réformes plus ou moins ambitieuses en vue de donner un avenir crédible à leur sécurité sociale.

La Belgique, de son côté, n'a pas encore opéré cette réflexion et cette réforme de fond. Sans doute des mesures ponctuelles ont-elles été prises ces dernières années; on peut citer notamment dans ce contexte la réforme de 1996 sur la liaison des pensions au bien-être ou encore la création en 2001 du Fonds de vieillissement destiné à préfinancer des dépenses futures de pension.

Cette dernière initiative ne peut qu'être saluée dans son principe mais force est de constater la difficulté d'alimenter, en pratique, ce fonds dans le contexte budgétaire délicat bien connu de notre pays (ce fonds n'ayant plus été alimenté depuis 2007 et n'ayant jamais vraiment été doté d'un financement structurel).

Ces réformes ne suffiront donc pas, à l'évidence, devant l'ampleur du chantier. La complexité des systèmes actuels rend difficile la mise en place de mesures ponctuelles additionnelles, car elle vient encore compliquer un peu plus un édifice que le citoyen a renoncé à comprendre.

Ce manque de transparence mine la crédibilité du régime; des cotisations de sécurité sociale qui devraient être perçues comme un investissement de chacun pour son futur sont ressenties comme des taxes additionnelles, sapant ainsi à la base tout effort complémentaire demandé. Des slogans démagogiques viennent donner l'idée au citoyen qu'il ne recevra presque rien à la retraite, malgré les cotisations de toute une vie....

Alleen een ernstige en grondige hervorming van de volledige eerste pensioenpijler, zoals die al door andere landen is doorgevoerd, kan een antwoord bieden op al die uitdagingen en het vertrouwen in een toekomst-gerichte, ambitieuze en realistische sociale zekerheid herstellen. De indieners van dit wetsvoorstel pleiten dan ook voor een nieuw, coherent raamwerk voor het wettelijk pensioen, dat is gebaseerd op billijkheid, transparantie en leefbaarheid op lange termijn.

Een dergelijk raamwerk zou perfect passen in onze lange traditie van sociale bescherming, waarbij we inspiratie kunnen putten uit de succesvolle hervorming die Zweden enkele jaren geleden heeft doorgevoerd.

## 2. De uitdagingen voor het huidige stelsel

Ons huidige wettelijk pensioenstelsel staat voor vier uitdagingen, die de evolutie ervan op lange termijn kunnen schaden.

### 2.1. De demografische uitdaging

De demografische vooruitzichten voor de komende decennia wijzen op een zeer uitgesproken vergrijzing van de Belgische bevolking. In dat verband schetst het recente verslag van de Studiecommissie voor de Vergrijzing (juni 2008) diverse begrotingsevoluties die de vergrijzing met zich kan brengen.

Zo bedraagt het afhankelijkheidscoëfficiënt, dat in het verslag wordt gedefinieerd als de verhouding tussen de oudere bevolking (65-plussers) en de beroepsactieve bevolking (tussen 15 en 64 jaar), vandaag 26 %. In 2050 zal dat wellicht 45 % zijn.

Vervolgens werd de weerslag van die vergrijzing op de kosten van de wettelijke pensioenstelsels geëvalueerd. De budgettaire kosten van de drie wettelijke pensioenstelsels, die vandaag 8,8 % van het bruto binnenlands product (BBP) vertegenwoordigen, zouden bij ongewijzigde wetgeving moeten stijgen tot 13,3 %.

Dat rechtstreekse verband tussen de vergrijzing en de forse toename van de lasten is uiteraard een uitvloeisel van het uitsluitende gebruik van de repartitietechniek in de financiering van die stelsels en van het starre mechanisme aan de hand waarvan de uitkeringen worden berekend.

Seule une réforme de fond sérieuse de l'ensemble de notre premier pilier, comme effectué dans d'autres pays, est à même de répondre à tous ces défis et de redonner foi dans une sécurité sociale de demain, ambitieuse et réaliste. Les auteurs de la présente proposition de loi entendent proposer un nouveau cadre cohérent de pension légale basé sur l'équité, la transparence et la viabilité à long terme.

Ce cadre s'inscrit parfaitement dans notre longue tradition de protection sociale, à l'instar de la réforme réalisée avec succès en Suède depuis plusieurs années.

## 2. Les défis du système actuel

Quatre grands défis sont posés à notre système actuel de pension légale, qui viennent menacer son évolution sur le long terme.

### 2.1. Le défi démographique

Les projections démographiques pour les prochaines décennies montrent un vieillissement très marqué de la population belge. À cet égard, le récent rapport du Comité d'Études sur le Vieillessement (juin 2008) met en évidence diverses évolutions dans le cadre du coût budgétaire du vieillissement.

Ainsi, le quotient de vieillesse, défini comme le rapport entre la population âgée de plus de 65 ans et la population entre 15 et 64 ans, qui s'élève aujourd'hui à 26 %, devrait atteindre 45 % à l'horizon 2050.

L'impact de ce vieillissement démographique sur le coût des régimes de pensions légales a ensuite été évalué. Le coût budgétaire des 3 régimes de pensions légales, qui représente aujourd'hui 8,8 % du produit intérieur brut (PIB) devrait passer, à législation inchangée, à 13,3 %.

Cette liaison directe entre vieillissement démographique et croissance forte des charges est évidemment le corollaire de l'utilisation de la seule technique de la répartition dans le financement de ces régimes et de la rigidité du mécanisme de calcul des prestations.

## 2.2. De uitdaging van de pensioenleeftijd

Los van de louter demografische context wordt het evenwicht van de pensioenstelsels ook op zeer significante manier beïnvloed door de evolutie van de arbeidsmarkt. De reële (en dus niet de wettelijke) pensioenleeftijd is een essentiële parameter.

België maakt in dat opzicht deel uit van de Europese landen waar de werkgelegenheidsgraad van de van de vijfenvijftigplussers het laagst ligt. Terwijl tal van landen plannen hebben om de wettelijke pensioenleeftijd op te trekken van 65 naar 67 (Duitsland) of zelfs 69 (Verenigd Koninkrijk) jaar, zijn de zestigplussers die in ons land nog aan de slag zijn uitzonderingen.

Het in ons land op grote schaal gevoerde beleid van vervroegde uittreding heeft weliswaar zin gehad in een bepaalde context, maar de nieuwe prioriteit bestaat er duidelijk in de arbeidsdeelname van de vijfenvijftigplussers de komende jaren aanzienlijk te verhogen.

Die problematiek is uiteraard veel ruimer dan de context van de pensioenen, maar er moeten coherente pensioenstelsels komen met als doel een algemene aanmoediging om mensen aan het werk te houden.

## 2.3. De uitdaging van de arbeidsmarkt

Andere elementen van de arbeidsmarkt spelen een belangrijke rol; ze houden verband met verschijnselen die nauwelijks bestonden toen onze socialezekerheidsregelingen werden uitgedacht. Die regelingen werden ontworpen uitgaande van een grote jobstabiliteit, waarbij het de norm was dat men zijn hele loopbaan in een zelfde beroep en in dezelfde omgeving doorliep.

Sindsdien is een en ander danig veranderd. Denken we in dat opzicht aan de gemengde loopbanen als werknemer en als zelfstandige die almaar talrijker geworden zijn of aan de internationale carrières.

## 2.4. De uitdaging van de transparantie en van de geloofwaardigheid

Onze pensioenstelsels zijn te complex geworden. De berekening van een pensioen, meer bepaald voor een gemengde loopbaan, is een vaak hachelijke onderneming omdat de berekeningswijzen weinig voor de hand liggen voor de rechthebbende.

Onze pensioenen hebben in de ogen van de burgers ook een deel van hun legitimiteit verloren omdat op de lange termijn de financiering ervan in het gedrang komt.

## 2.2. Le défi de l'âge de la retraite

Indépendamment du contexte purement démographique, l'équilibre des régimes de retraite est aussi influencé de manière très significative par l'évolution du marché du travail. L'âge de prise effective de la pension (et non pas l'âge légal) constitue un paramètre essentiel.

La Belgique, à cet égard, figure parmi les pays européens où le taux d'emploi des plus de 55 ans est le plus faible. Alors que de nombreux pays parlent de reculer l'âge légal de la retraite de 65 ans à 67 ans (Allemagne), voire 69 ans (Royaume-Uni), les travailleurs de plus de 60 ans sont devenus, dans notre pays, des exceptions.

Si les politiques de prépension pratiquées massivement dans notre pays ont pu avoir du sens dans un certain contexte, la nouvelle priorité est clairement d'accroître significativement, dans les prochaines années, l'emploi des plus de 55 ans.

Cette problématique dépasse bien sûr largement le contexte des pensions mais il faut mettre en place des systèmes de pension cohérents, avec l'objectif d'encouragement général au maintien au travail.

## 2.3. Le défi du marché du travail

D'autres éléments du marché du travail jouent un rôle important; ils sont liés à des évolutions de phénomènes guère présents au moment où nos régimes de sécurité sociale ont été pensés. Nos systèmes ont été conçus dans une optique de grande stabilité de l'emploi, où la norme était de faire toute sa carrière dans une seule profession et dans le même environnement.

Les choses ont bien évolué depuis. Pensons à cet égard aux carrières mixtes salarié/indépendant qui se sont multipliées, ou encore aux carrières internationales.

## 2.4. le défi de la transparence et de la crédibilité

Nos systèmes de pension sont devenus trop complexes. Le calcul d'une pension, notamment pour une carrière mixte, relève d'un exercice souvent périlleux, tant les modes de calcul sont peu évidents pour le bénéficiaire.

Nos pensions ont également perdu une partie de leur légitimité aux yeux des citoyens devant les menaces à long terme qui pèsent sur leur financement. Il est donc

Het vertrouwen in de eerste pensioenpijler moet dus dringend worden hersteld.

### 3. De grondslagen en de waarden van een nieuw stelsel

Alvorens de mechanismen van een alternatief wettelijk pensioenstelsel toe te lichten, moet eerst worden aangegeven op welke principes en waarden het moet berusten.

Wij stellen voor het nieuw wettelijk pensioenstelsel op de volgende zes grote grondslagen te doen rusten.

#### 3.1. Het behoud van een sterke en evenwichtige eerste pijler

Dat is de enige manier om een doeltreffende en billijke nationale solidariteit te waarborgen. De tweede pijler heeft weliswaar zijn plaats in het pensioenbouwwerk, maar hij mag slechts aanvullend zijn en mag niet als een vervangend stelsel dienen. De, hernieuwde, eerste pijler moet de kern blijven uitmaken van ons stelsel en mag niet, zoals in sommige landen, een minimaal vangnet worden. Dat vereist echter dat men ermee instemt hem aan te passen.

#### 3.2. Meer billijkheid

Aldus kan worden voorkomen dat de socialezekerheidsbijdragen als een belasting worden beschouwd. Voor de burger moet er een veel duidelijker verband bestaan tussen de gestorte bijdragen en de verkregen uitkeringen, zonder daarbij op enigerlei wijze van de algemene solidariteit te laten varen.

#### 3.3. Een diversificatie van de financieringswijzen binnen de sociale zekerheid zelf

Het is voor het beheer van de eerste pijler onontbeerlijk dat gebruik wordt gemaakt van alle actuariële en financieringstechnieken, zonder zich daarbij op te sluiten in het dogma "volledige repartitie" of in het dogma "volledige kapitalisatie".

Net als de diversificatie van de financieringsinvesteringen, is een harmonische mix van de beide methodes uit het oogpunt van het *risk management* het beste wapen ten aanzien van zowel de demografische als de financiële risico's die de komende decennia zullen kenmerken.

urgent de redonner confiance dans le premier pilier de pension.

### 3. Les bases et les valeurs d'un nouveau système

Avant de détailler les mécanismes d'un système alternatif de pensions légales, il convient au préalable de fixer les principes et les valeurs sur lesquelles il a vocation à s'appuyer.

Nous proposons de baser le nouveau système de pension légale sur les 6 grands principes fondateurs suivants.

#### 3.1. Le maintien d'un premier pilier fort et équilibré

Il s'agit de la seule manière d'assurer une solidarité nationale efficace et juste. Bien que le deuxième pilier ait sa place dans l'architecture des retraites, il ne doit cependant constituer qu'un complément et non pas un substitut. Le premier pilier, rénové, doit rester au cœur de notre dispositif et non pas devenir, comme dans certains pays, un filet de secours minimal. Mais il faut pour cela accepter de l'adapter.

#### 3.2. Une plus grande équité

Cela doit permettre d'éviter que les cotisations de sécurité sociale soient considérées comme un impôt. Une liaison beaucoup plus claire pour le citoyen doit exister entre les cotisations versées et les prestations obtenues, tout en ne renonçant nullement à la solidarité globale.

#### 3.3. Une diversification des modes de financement au sein même de la sécurité sociale

Pour la gestion du premier pilier, il est indispensable d'utiliser l'ensemble des techniques actuarielles et de financement, tout en ne se laissant pas enfermer dans le dogme du "tout répartition" ou du "tout capitalisation".

Un mélange harmonieux des 2 méthodes est certainement, comme la diversification des investissements en finance, la meilleure arme, en termes de "risk management", face à la fois aux risques démographiques et aux risques financiers qui jalonnent ces prochaines décennies;

### *3.4. Een toenadering tussen de verschillende rechtsposities en een maximale overdraagbaarheid tussen de stelsels*

De nieuwe stelsels mogen geen hinderpaal vormen voor de flexibiliteit en de mobiliteit tussen de statuten, maar moeten die daarentegen begeleiden; zulks houdt niet in dat alle statuten (werknemers, zelfstandigen, ambtenaren) gelijk moeten zijn.

Hun vooraf terdege verantwoorde eventuele verschillen in niveau moeten kunnen passen in een samenhangend algemeen kader dat de aanvaarding van de stelsels vergemakkelijkt en in de feiten voor een echte “flexiviteit” zorgt.

### *3.5. Een actuariële neutraliteit ten aanzien van de werkelijke pensioenleeftijd*

Flexibiliteit inzake pensioenleeftijd is wenselijk in een context van grotere individuele responsabilisering, omdat sommigen er de voorkeur aan geven tot lang na de officiële leeftijd aan de slag te blijven terwijl anderen voor vervroegde uittreding kiezen.

De stelsels moeten rekening houden met die flexibiliteit en onder meer het uitstellen van de pensionering financieel aanmoedigen, zonder daarom noodzakelijkerwijs autoritaire verhogingen van de pensioenleeftijd op te leggen.

Het ware in die context ook wenselijk rekening te houden met de zwaarte van de beroepen.

### *3.6. Maximale transparantie in communicatie*

Hoewel reeds aanzienlijke inspanningen werden geleverd om “de pensioenen” minder ingewikkeld te maken, meer bepaald door de toekomstige gepensioneerden in te lichten over het bedrag dat zij zullen ontvangen, volstaat zulks niet: de algemene structuur van de pensioenstelsels moeten worden vereenvoudigd, teneinde te waarborgen dat alle bijdrageplichtigen en gepensioneerden adequaat worden voorgelicht. Die communicatie heeft een uitermate sterke impact op de geloofwaardigheid van het nieuwe stelsel waarin moet worden voorzien.

### *3.4. un rapprochement des différents statuts et une portabilité maximale entre régimes*

Les nouveaux systèmes ne doivent plus constituer des freins à la flexibilité et à la mobilité de l'emploi entre statuts mais au contraire les accompagner; ceci n'implique pas que tous les statuts (salariés, indépendants, fonctionnaires) doivent être identiques.

Mais leurs différences de niveau éventuelles, dûment justifiées au préalable, doivent pouvoir s'inscrire dans un cadre général cohérent qui facilite l'acceptation des systèmes et réalise de fait une vraie “flexi-sécurité”.

### *3.5. Une neutralité actuarielle vis-à-vis de l'âge de prise effective de la retraite*

Dans un contexte de plus grande responsabilisation individuelle, une flexibilité de l'âge de la retraite est souhaitable, certains préférant travailler largement après l'âge officiel alors que d'autres choisissent une retraite anticipée.

Les systèmes doivent tenir compte de cette flexibilité et notamment encourager financièrement l'ajournement de la retraite, sans nécessairement pour cela imposer des reculs autoritaires de l'âge de la retraite.

Dans ce contexte, une prise en compte de la pénibilité des professions serait également souhaitable.

### *3.6. Une transparence maximale dans la communication*

Le sujet des pensions est par nature complexe; de grands efforts ont déjà été réalisés, notamment dans la communication de certains montants aux futurs pensionnés. Mais il faut aller plus loin et simplifier l'architecture globale, en vue d'assurer une communication adéquate à l'ensemble des cotisants et retraités. Ce point a un impact particulièrement fort sur la crédibilité d'un nouveau système à mettre en place.

#### 4. De driedledige horizontale structuur van het nieuwe stelsel

Om te waarborgen dat alle pensioenstatuten levenskrachtig zijn en om voorts te zorgen voor onderlinge solidariteit tussen de generaties, een billijke behandeling van de gepensioneerden en de bescherming van de armsten, stellen de indieners voor het pensioen van de eerste pijler te schoeien op een driedledige leest:

– **het eerste niveau, de zogenaamde solidaire pensioenrekening:** deze rekening vertegenwoordigt het leeuwendeel van de pensioenen; het gaat om een omslagstelsel, volgens een techniek van individuele rekeningen, waardoor solidariteit kan worden gepaard aan billijkheid;

– **het tweede niveau, de zogenaamde pensioen-spaarrekening:** op grond van deze rekening kan worden gediversifieerd via een kapitalisatierekening, zodat elkeen kan sparen voor zijn pensioen;

– **het derde niveau biedt een minimale bescherming** voor het geval dat de som van de pensioenen in het kader van de beide eerste niveaus onvoldoende is (minimumpensioen).

##### 4.1. Eerste niveau: de solidaire pensioenrekening

Om te voorzien in een pensioenstelsel dat zowel solidair als billijk is, wordt een systeem van *rekeningen* ingesteld, dat uitsluitend wordt gefinancierd met persoonlijke bijdragen en werkgeversbijdragen, bepaald op grond van het basisinkomen. Als vanouds gaat het om een repartitiestelsel; het verschil met de bestaande regeling ligt in het feit dat het pensioen niet langer wordt berekend aan de hand van een min of meer ingewikkelde exogene formule, maar wel op grond van de gecumuleerde waarde van de rekening op het ogenblik van de pensioenleeftijd.

De door de aangeslotene betaalde bijdragen worden bijgeschreven op die pensioenrekening op naam van de betrokken persoon, en worden vervolgens jaarlijks geïndexeerd tot de pensioenleeftijd, volgens een nog nader te bepalen norm.

Wanneer de aangeslotene de pensioenleeftijd bereikt, wordt het pensioen berekend door dat gecumuleerde fictieve kapitaal om te zetten in een lijfrente, die vervolgens jaarlijks wordt gestort en aan de welvaart wordt aangepast.

Hoewel die berekeningswijze van het pensioen dus veel weg heeft van de kapitalisatietechniek, worden de pensioenen in het raam van deze regeling evenwel nog

#### 4. L'architecture du nouveau système en 3 étages

En vue d'assurer à la fois la viabilité du système, la solidarité entre générations, l'équité entre affiliés et une garantie de protection des plus démunis, il est proposé, pour l'ensemble des statuts, d'asseoir la pension de premier pilier sur 3 étages:

– **le premier étage, appelé le compte pension solidaire**, et destiné à générer la plus grande partie des prestations, fonctionnera en répartition, selon une technique de comptes individuels permettant de marier solidarité et équité;

– **le deuxième étage, appelé le compte pension épargne**, assurera la diversification au travers d'un compte de capitalisation permettant de démocratiser une épargne pour la pension pour tous;

– **le troisième étage constitue une protection minimale** si la somme des deux premiers étages n'est pas suffisante (pension minimale).

##### 4.1. Premier étage: Le compte pension solidaire

En vue de marier solidarité et équité, un système de *comptes* serait établi et financé exclusivement par des cotisations personnelles et patronales déterminées en fonction des revenus de base. Le système serait toujours en répartition; la différence avec le système actuel est que, pour calculer la prestation, on n'utiliserait plus une formule exogène plus ou moins complexe mais bien la valeur accumulée du compte à l'âge de la retraite.

Les cotisations acquises à l'affilié seraient inscrites à ce compte ouvert au nom de l'individu et indexées ensuite chaque année jusqu'à l'âge de la retraite selon une norme à définir.

À l'âge de la retraite, la pension est calculée en transformant ce capital fictif accumulé en une rente viagère. Cette rente est alors versée et indexée chaque année en fonction du bien-être.

Dans ce mode de calcul des prestations, il y a donc une grande similitude avec les techniques de capitalisation mais, au contraire de celles-ci, le financement

steeds via een repartitiestelsel gefinancierd. Daarom spreekt men in dat verband soms van “fictieve” of “virtuele” kapitalisatie, die immers slechts wordt gebruikt als tussenstap bij de berekening van het toegekende pensioen. De solidariteit, die inherent is aan de repartitie, staat in deze regeling nog steeds centraal.

Deze techniek wordt in steeds meer Europese landen aangewend en wordt aandachtig gevolgd door pensioendeskundigen. Hij biedt de volgende voordelen:

1. de pensioenregeling behoudt de *solidariteit* tussen de actieve bevolking en de gepensioneerden dankzij de repartitie en de generatieoverschrijdende solidariteit, via de plafonnering van de bijdragen die op de rekening worden gestort;

2. de pensioenregeling wordt *rechtvaardiger*: elkeen ontvangt een bedrag dat recht evenredig is met de bedragen die hij heeft gestort;

3. de regeling is *soepeler* dan de bestaande regels inzake de loopbaanbreuken;

4. de lijfrenten kunnen makkelijk welvaartsvast worden gemaakt (en zijn dus niet louter inflatiegebonden);

5. de regeling kan rekening houden met de moeilijke omstandigheden waarin bepaalde beroepen worden uitgeoefend, door verhogingscoëfficiënten toe te passen op de bijdragen die op de rekening worden gestort;

6. dankzij de bij deze regeling ingestelde mechanismen is een veel grotere levenskrachtigheid gewaarborgd dan in het geval van de “klassieke” regelingen (per definitie zijn de ontvangsten en de uitgaven macro-economisch in evenwicht);

7. de vervroegde pensionering wordt automatisch geregeld en het uitstellen van de pensionering wordt aangemoedigd, zonder dat daartoe gebruik moet worden gemaakt van zowel

a. strafcoëfficiënten, die min of meer willekeurig worden toegepast;

b. dwingende reglementeringen om de betrokkene ertoe te verplichten zijn pensionering uit te stellen;

8. deze regeling houdt rekening met alle vergoedingen over de hele loopbaan, en getuigt daardoor van veel meer rechtvaardigheid en solidariteit (met name ten aanzien van de lage inkomens en de lange loopbanen) dan regelingen die louter gebaseerd zijn op de laatste jaren van activiteit, waarbij de hoge lonen worden bevoordeeld.

reste en repartition. C'est la raison pour laquelle on parle parfois de capitalisation fictive ou virtuelle. Celle-ci ne sert que comme intermédiaire de calcul de la pension octroyée. La solidarité implicite à la répartition reste toujours au cœur du mécanisme.

Cette technique, utilisée dans un nombre croissant de pays en Europe et faisant l'objet de toutes les attentions des spécialistes des retraites, permet de cumuler les avantages suivants:

1. maintien de la *solidarité* entre actifs et retraités par le jeu de la répartition et de la solidarité intra-générationnelle, par le plafonnement des cotisations inscrites au compte;

2. plus grande *équité* des prestations reçues: chacun retrouve un montant en liaison directe avec l'effort qu'il y a mis;

3. plus grande *flexibilité* par rapport aux règles actuelles des fractions de carrière;

4. indexation facile des rentes au bien-être (et pas seulement à l'inflation);

5. possibilité de tenir compte de la pénibilité de certains métiers, par l'application de coefficients de majoration sur les cotisations inscrites au compte;

6. les mécanismes induits par ce système lui garantissent une beaucoup plus grande viabilité financière que les systèmes classiques (il y a, par définition, un équilibre macro économique entre recettes et dépenses);

7. les départs anticipés à la retraite sont automatiquement réglés et les ajournements favorisés, sans qu'il soit nécessaire d'introduire simultanément:

a. des coefficients punitifs plus ou moins arbitraires;

b. des réglementations brutales visant à imposer un recul de l'âge de la retraite;

8. prise en compte de l'ensemble des rémunérations de la carrière, ce qui constitue un système beaucoup plus juste et solidaire (notamment vis-à-vis des faibles revenus et des carrières longues) que des systèmes basés uniquement sur les dernières années d'activité qui favorisent, eux, les salaires élevés.

#### 4.2. Tweede niveau: de pensioenspaarrekening

Binnen de eerste pensioenpijler wordt een stelsel van individuele rekeningen met verplichte kapitalisatie ingesteld, om de risico's (voor het eerst) te spreiden en het sparen in de praktijk daadwerkelijk te democratiseren.

De regeling wordt gefinancierd aan de hand van bijdragen die worden bepaald op grond van het inkomen.

Het gaat dus om een reëel spaarsysteem met individuele kapitalisatie, dat aan de volgende voorwaarden moet voldoen:

1. de regeling wordt financieel beheerd door de privé-sector en staat onder verregaand prudentieel toezicht, teneinde te voorkomen dat bij het beheer van de pensioenactiva onverantwoorde risico's worden genomen;

2. de aangeslotene kiest zijn eigen investeringsstrategie; voor de bijdrageplichtigen die geen keuze kenbaar maken, wordt in een standaardfonds voorzien;

3. er wordt voorzien in een minimale waarborg, afhankelijk van de gestorte bijdragen (bijvoorbeeld het gewaarborgde nominaal bedrag – x % zoals bij het vrij aanvullend pensioen voor de zelfstandigen); er is evenwel geen sprake van staatswaarborg;

4. er wordt voorzien in een solidariteitsregeling voor de periodes van arbeidsongeschiktheid;

5. het pensioen moet in de vorm van een lijfrente worden uitbetaald, op grond van wettelijk bepaalde minimumvoorwaarden.

#### 4.3. Derde niveau: het minimumpensioen

Dit is een basispensioen dat stoelt op solidariteit en gelijk is voor alle werknemerscategorieën. Het kan worden afgestemd op de bijdrageduur. Na vergelijking van dat minimumbedrag met de som van de pensioenen in het kader van de beide voormelde regelingen, zal het pensioen eventueel met het passende bedrag worden aangevuld.

Het niveau van het minimumpensioen kan variëren op grond van de gezinssituatie (het bedrag verschilt naargelang de persoon alleenstaand dan wel gehuwd is).

Het minimumpensioen is welvaartsvast en wordt per definitie volgens het repartitiestelsel gefinancierd.

#### 4.2. Deuxième étage: Le compte pension-épargne

En vue d'introduire la dimension de la diversification des risques, un régime de comptes individuels obligatoires en capitalisation serait instauré au sein du premier pilier, réalisant ainsi, de fait, une réelle démocratisation de l'épargne.

Il serait financé par des cotisations fixées en fonction des revenus.

Il s'agit donc ici d'un vrai système d'épargne en capitalisation individuelle. Ce système obéirait aux règles suivantes:

1. gestion financière par le privé, avec un encadrement prudentiel important, afin d'éviter que des risques inconsidérés soient pris dans la gestion des actifs de pension;

2. choix par l'affilié de sa stratégie d'investissement; un fonds par défaut étant prévu pour les cotisants n'exprimant aucun choix;

3. garantie minimale en fonction des cotisations versées (par exemple, garantie de nominal- 0 % comme dans la pension libre complémentaire pour indépendants) mais aucune garantie à charge de l'État;

4. système de solidarité pour les périodes d'incapacité de travail;

5. liquidation obligatoire en rente viagère, selon des conditions minimales réglementaires.

#### 4.3. Troisième étage: La pension minimale

Il s'agit d'un niveau de base relevant de la solidarité et égal pour toutes les catégories de travailleurs. Il pourra être fonction de la durée de cotisation. Ce minimum sera comparé à la somme des deux premiers niveaux définis plus haut, la pension étant complétée, le cas échéant, à due concurrence.

Le niveau de la pension minimale pourra être fonction de la situation de famille (montant isolé ou marié).

La pension minimale est adaptée au bien-être. Elle est, par définition, financée en répartition.

Het stelsel kan zowel via socialezekerheidsbijdragen als op andere wijzen worden gefinancierd.

#### 4.4. Overgangsbepalingen

De voorgestelde hervorming heeft betrekking op de hele bevolking. Uiteraard zal in overgangsbepalingen moeten worden voorzien, die moeten worden afgestemd op elk te wijzigen stelsel.

Nu reeds kan worden gesteld dat

1. al wie reeds met pensioen is op het tijdstip dat de nieuwe regeling van kracht wordt, blijft ressorteren onder het vorige stelsel, zodat dus geen afbreuk wordt gedaan aan de rechten van de betrokkenen;

2. de nieuwe regeling onverkort van toepassing is op al wie de arbeidsmarkt betreedt nadat die regeling in werking is getreden;

3. voor al wie aan de slag was op het tijdstip van de inwerkingtreding van de nieuwe regeling, een gemengde regeling van toepassing is, die voor elk statuut nader moet worden bepaald; elkeen heeft de vrije keuze om, binnen een welbepaalde termijn, alle in de vorige regeling verworven rechten om te zetten in rechten in het kader van de nieuwe regeling, wat de transparantie van de volledige loopbaan ten goede zal komen.

Le financement peut se faire aussi bien par des cotisations de sécurité sociale que par d'autres sources de financement.

#### 4.4. Dispositions transitoires

La réforme proposée s'adresse à l'ensemble de la population; elle devra bien sûr prévoir des dispositions transitoires, en fonction de chacun des régimes à modifier.

Les principes conducteurs suivants peuvent déjà être mis en avant:

1. les personnes déjà pensionnées au moment de l'entrée en vigueur du nouveau système resteront dans l'ancien système et ne verront donc pas leurs droits remis en cause;

2. les personnes entrant sur le marché du travail postérieurement à l'entrée en vigueur du nouveau système rentreront totalement dans ce nouveau système;

3. les personnes en activité au moment de l'entrée du nouveau système jouiront d'un système mixte, à définir selon chaque statut; chacun pourra librement opter de convertir, dans un délai fixé, tous ses anciens droits acquis dans le nouveau système, afin de profiter d'une transparence globale sur toute sa carrière.

Daniel BACQUELAINE (MR)  
Carine LECOMTE (MR)

**WETSVOORSTEL****TITEL 1***Algemene bepaling***Artikel 1**

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

**TITEL 2***Wettelijke rustpensioenen***HOOFDSTUK 1****Doel, werkingssfeer en definities****Art. 2**

Deze wet bepaalt het algemene financieringskader, de berekening van de voordelen en de werking van de wettelijke rustpensioenstelsels voor alle socialezekerheidsstelsels voor werknemers in België (loontrekkenden, zelfstandigen en ambtenaren in overheidsdienst:).

**Art. 3**

Voor de toepassing van deze wet en de uitvoeringsbesluiten ervan wordt verstaan onder:

1° loontrekkende: degene die onder arbeidsovereenkomst voor een werkgever werkt;

2° zelfstandige: degene die zijn werk autonoom verricht, zonder arbeidsovereenkomst;

3° ambtenaar in overheidsdienst: degene die vastbenoemd in dienst van de overheid werkzaam is;

4° wettelijk rustpensioen: pensioen dat krachtens de wet, in het kader van de sociale zekerheid wordt toegekend aan degene die aangesloten is bij en ressorteert onder een wettelijk pensioenstelsel;

5° wettelijk pensioenstelsel: stelsel dat voorziet in de financiering, het beheer en de toekenning van het wettelijk pensioen voor een welbepaalde categorie van arbeidsactieve personen (werknemers, zelfstandigen, ambtenaren bij overheidsdiensten);

6° aangeslotene: degene die beroepsactief is en aangesloten bij één of meer wettelijke pensioenstelsels;

**PROPOSITION DE LOI****TITRE 1<sup>er</sup>***Disposition générale***Article 1<sup>er</sup>**

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

**TITRE 2***Pensions légales de retraite***CHAPITRE PREMIER****Objectif, champ d'application et définitions****Art. 2**

La présente loi a pour objectif de définir le cadre général de financement, le calcul des avantages et le fonctionnement des régimes de pensions légales de retraite pour l'ensemble des régimes de sécurité sociale des travailleurs en Belgique (régime des travailleurs salariés, des travailleurs indépendants et des agents des services publics).

**Art. 3**

Pour l'application de la présente loi et de ses arrêtés d'exécution, il faut entendre par:

1° travailleur salarié: travailleur exerçant ses fonctions dans les liens d'un contrat de travail avec un employeur;

2° travailleur indépendant: travailleur effectuant son travail de façon autonome, sans contrat de travail;

3° agent des services publics: travailleur statutaire des services publics bénéficiant d'une nomination définitive;

4° pension légale de retraite: pension octroyée à un travailleur affilié en vertu de la loi dans le cadre de la sécurité sociale et relevant d'un régime de pension légale;

5° régime de pension légale: régime organisant le financement, la gestion et l'octroi de la pension légale pour une catégorie déterminée de travailleurs (travailleurs salariés, indépendants, agents des services publics);

6° travailleur affilié: travailleur actif affilié à un ou plusieurs régimes de pension légale;

7° gepensioneerde: degene die een pensioen op grond van één of meer wettelijke pensioenstelsels geniet;

8° contributief stelsel: pensioenstelsel dat voordelen toekent als compensatie voor bijdragen die werden gestort door, dan wel namens de aangeslotene;

9° niet-contributief stelsel: onder de nationale solidariteit ressorterend pensioenstelsel waarbij de voordelen los staan van de eventuele storting van bijdragen;

10° wettelijke pensioenleeftijd: leeftijd waarop de pensioenprestaties opeisbaar zijn volgens de standaardregels;

11° verdeling: financieringsregeling voor de pensioenen die gegrond is op de onmiddellijke overdracht van de bijdragen van de beroepsactieve personen naar de gepensioneerden;

12° individuele kapitalisatie: financieringsregeling voor de pensioenen die gegrond is op de som van de tijdens de beroepsloopbaan betaalde bijdragen, die op de wettelijke pensioenleeftijd een spaartegoed vormt waarmee in een pensioen kan worden voorzien;

13° CBFA: Commissie voor het Bank-, Financie- en Assurantiewezen.

7° retraité: bénéficiaire de pension d'un ou plusieurs régimes de pension légale;

8° système contributif: système de pension octroyant des avantages en compensation de versements de cotisations effectués par, ou au nom de, l'affilié;

9° système non contributif: système de pension relevant de la solidarité nationale dans lequel les avantages sont sans lien avec le versement éventuel de cotisations;

10° âge légal de la retraite: âge où les prestations de pension sont exigibles selon les règles standard;

11° répartition: mécanisme de financement des retraites basé sur le transfert instantané des cotisations des actifs vers les retraités;

12° capitalisation individuelle: mécanisme de financement des retraites basé sur l'accumulation des cotisations durant la carrière active constituant, à l'âge de la retraite, une épargne permettant d'assurer une pension;

13° CBFA: La Commission Bancaire Financière et des Assurances.

## HOOFDSTUK 2

### Algemene organisatie

#### Art. 4

Het wettelijk rustpensioen van elke aangeslotene wordt op drie vlakken samengesteld:

- de solidaire pensioenrekening: de via repartitie gefinancierde contributieve pensioenrekening, waarvan de nadere regels in hoofdstuk 3 opgenomen zijn;
- de pensioenspaarrekening: de via kapitalisatie gefinancierde contributieve pensioenrekening, waarvan de nadere regels in hoofdstuk 4 opgenomen zijn;
- het minimumpensioen: het niet-contributief minimaal pensioenbedrag dat in voorkomend geval een aanvulling vormt op de som van voormelde solidaire pensioenrekening en pensioenspaarrekening.

#### Art. 5

De solidaire pensioenrekening en de pensioenspaarrekening volgen de aangeslotene tijdens zijn hele loopbaan, ongeacht diens statuutwijzigingen; ze worden gestijfd volgens de opeenvolgende, met de evolutie van diens statuut overeenstemmende stelsels. De jaarlijkse voorlichtingsregels ten behoeve van de aangeslotene over zijn rekeningen zijn vastgelegd bij hoofdstuk 8 van deze titel. Alle rekeningen worden op de wettelijke pen-

## CHAPITRE 2

### Organisation générale

#### Art. 4

La pension légale de retraite de tout travailleur affilié est constituée de trois niveaux:

- le compte pension solidaire: compte de pension contributif financé en répartition, dont les modalités sont décrites au chapitre 3;
- le compte pension épargne: compte de pension contributif financé en capitalisation, dont les modalités sont décrites au chapitre 4;
- la pension minimale: montant minimum de pension non contributif venant compléter, le cas échéant, la somme des comptes pension solidaire et comptes pension épargne cités ci-dessus.

#### Art. 5

Les comptes pension solidaire et épargne suivent le travailleur affilié durant toute la carrière, quels que soient ses changements de statut; ils sont alimentés selon les régimes successifs correspondant à l'évolution de son statut. Les modalités annuelles d'information à l'affilié sur ses comptes sont fixées au chapitre 8 du présent titre. Ces comptes sont transformés simultanément en rente à l'âge légal de la retraite selon les modalités

sioenleeftijd tot een rente omgevormd overeenkomstig de nadere regels welke *infra* worden gepreciseerd in de hoofdstukken 3 en 4. Samen kunnen ze ook op een andere leeftijd tot een rente worden omgevormd volgens de in hoofdstuk 6 vastgelegde regels.

#### Art. 6

Voor elk van de pensioenstelsels bepaalt de Koning volgens welke nadere regels beide pensioenrekeningen worden gestijfd en beheerd, zulks met inbegrip van de regels aangaande eventuele bovengrenzen inzake bijdragen en prestaties, alsmede de nadere herwaarderingsregels voor de rekeningen.

De vereffeningsregels, de toekenningsvoorwaarden en de berekeningsregels van het voor alle pensioenstelsels gemeenschappelijke minimumpensioen worden eveneens door de Koning bepaald.

### HOOFDSTUK 3

#### Solidaire pensioenrekening

##### Afdeling 1

##### *Algemene bepalingen*

#### Art. 7

Er wordt op naam van elke aangeslotene voor de duur van diens volledige beroepsloopbaan een enkele solidaire pensioenrekening geopend. De rekening wordt uitgedrukt in euro, en wordt eenmaal per jaar aangepast op grond van de geregistreerde stortingen en de revalorisatie van de rekening. De rekening is een virtueel tegoed dat op de wettelijke pensioenleeftijd zal dienen als berekeningsgrondslag van het pensioen. Ze is noch een beschikbaar tegoed, noch een geïnvesteerde reserve.

#### Art. 8

De bijdragen voor de financiering van die rekeningen worden berekend op grond van het basisloon van de aangesloten werknemers en worden budgettair aangewend voor de betaling van de lopende pensioenen van de gepensioneerden (repartitiestelsel).

précisées aux chapitres 3 et 4 ci-dessous. Ils peuvent aussi, ensemble, être transformés en rente à un autre âge, selon les règles fixées au chapitre 6.

#### Art. 6

Pour chacun des régimes de pension, le Roi fixe les modalités d'alimentation et de gestion des deux comptes pension, en ce compris les règles éventuelles de plafonnement des cotisations et des prestations et les modalités de revalorisation des comptes.

Les règles de liquidation et les conditions d'octroi et les règles de calcul de la pension minimale, communs à tous les régimes, sont également déterminées par le Roi.

### CHAPITRE 3

#### Le compte pension solidaire

##### Section 1

##### *Dispositions générales*

#### Art. 7

Il est ouvert au nom de chaque travailleur affilié un unique compte pension solidaire durant toute sa carrière professionnelle. Le compte est exprimé en euros et est mis à jour une fois par an en fonction des versements enregistrés et de la revalorisation du compte. Le compte représente un avoir virtuel qui servira de base de calcul de la pension à l'âge de la retraite. Il ne représente ni un avoir disponible ni une réserve investie.

#### Art. 8

Les cotisations destinées au financement de ces comptes sont calculées en fonction de la rémunération de base du travailleur affilié et sont budgétairement affectées au paiement des pensions en cours relatives aux affiliés déjà retraités (technique de la répartition).

## Afdeling 2

### *Middelenvoorziening en beheer van de rekening*

#### Art. 9

Op het einde van elk jaar wordt de rekening gecrediteerd met enerzijds de op naam van de aangeslotene gestorte en aan de rekening toegewezen bijdragen en anderzijds de jaarlijkse revalorisatie van de rekening. De revalorisatie geschiedt door het gebruik van een door de Koning vastgestelde index, die is gekoppeld aan de algemene loonevolutie en die jaarlijks wordt berekend. De waarde van de rekening op het einde van het jaar wordt aangegeven door de som van de volgende drie elementen:

- de pensioenrekening aan het begin van het jaar;
- de revalorisatie van de pensioenrekening tijdens het jaar;
- de som van de tijdens het jaar gestorte bijdragen.

## Afdeling 3

### *Vereffening van de rekening*

#### Art. 10

Op de wettelijke pensioenleeftijd wordt de solidaire pensioenrekening definitief afgesloten. Op dat ogenblik wordt de rekening omgevormd in een lijfrenterekening, volgens omvormingscoëfficiënten die jaarlijks na advies van de CBFA door de Koning worden vastgesteld. De rekening kan ook op een andere leeftijd worden vereffend, volgens de in hoofdstuk 6 opgenomen regels.

De rekening kan ten opzichte van de aangeslotene alleen als lijfrente worden vereffend. Zij kan eveneens in de vorm van een lijfrente worden vereffend met overdracht naar de echtgenoot of enige andere door de aangeslotene bij naam aangewezen rechthebbende, waarbij het overdrachtspercentage 80 % bedraagt. De in het eerste lid bedoelde omzettingscoëfficiënten worden dan verhoudingsgewijs aangepast en houden rekening met de leeftijd van de tweede rechthebbende.

#### Art. 11

De aldus samengestelde rustrente wordt na het vervallen van de termijn in de vorm van een maandelijks pensioen uitbetaald. Die rente wordt jaarlijks geïndexeerd volgens de revalorisatie-index van de in artikel 9 bepaalde rekening.

## Section 2

### *Mode d'alimentation et de gestion du compte*

#### Art. 9

Le compte est crédité à la fin de chaque année, d'une part, par les cotisations versées au nom de l'affilié et affectées au compte et, d'autre part, par la revalorisation annuelle du compte. La revalorisation se fait par l'utilisation d'un indice fixé par le Roi, en référence à l'évolution générale des rémunérations et calculé une fois par an. La valeur du compte en fin d'année est donnée par la somme des trois éléments suivants:

- le compte pension en début d'année;
- la revalorisation du compte pension sur l'année;
- la somme des cotisations versées durant l'année.

## Section 3

### *Mode de liquidation du compte*

#### Art. 10

À l'âge légal de la retraite, le compte pension solidaire est définitivement arrêté. Le compte est, à ce moment, transformé en rente viagère selon des coefficients de transformation fixés annuellement par le Roi, sur avis de la CBFA. Le compte peut également être liquidé à un autre âge, selon les règles du chapitre 6.

Le compte peut être liquidé en rente viagère sur la seule tête de l'affilié. Il peut également être liquidé sous forme de rente viagère, avec réversion au profit du conjoint ou de tout autre bénéficiaire nommé désigné par l'affilié, le taux de réversion étant de 80 %. Les coefficients de transformation visés à l'alinéa 1<sup>er</sup> sont alors adaptés à due concurrence et tiennent compte de l'âge du second bénéficiaire.

#### Art. 11

La rente de retraite ainsi constituée est versée sous forme de pension mensuelle à terme échu. Cette rente est, chaque année, indexée selon l'indice de revalorisation du compte fixé à l'article 9.

## HOOFDSTUK 4

**Pensioenspaarrekening****Afdeling 1***Algemene bepalingen*

## Art. 12

Er wordt op naam van elke aangeslotene voor de duur van diens volledige beroepsloopbaan een enkele pensioenspaarrekening geopend. De rekening wordt uitgedrukt in euro, en wordt eenmaal per jaar aangepast op grond van de geregistreerde stortingen en de revalorisatie van de rekening. De rekening is een reëel geïnvesteerd spaartegoed, dat echter niet beschikbaar is vóór de pensioenleeftijd.

## Art. 13

De pensioenspaarrekening functioneert volgens de techniek van de individuele kapitalisatie.

**Afdeling 2***Middelenvoorziening en beheer van de rekening*

## Art. 14

Op het einde van elk jaar wordt de rekening gecrediteerd met enerzijds de op naam van de aangeslotene gestorte en aan de rekening toegewezen bijdragen en anderzijds de jaarlijkse revalorisatie van de rekening. De revalorisatie vertegenwoordigt de aangroei van de waarde van de rekening door de werking van de kapitalisatie. De waarde van de rekening op het einde van het jaar wordt aangegeven door de som van de volgende drie elementen:

- de pensioenrekening aan het begin van het jaar;
- de revalorisatie van de pensioenrekening tijdens het jaar;
- de som van de tijdens het jaar gestorte bijdragen.

## Art. 15

De rekening wordt ambtshalve belegd in een standaardfonds, dat valt onder de toepassing van elk wettelijk pensioenstelsel. Die fondsen zullen door de CBFA worden gecontroleerd.

## CHAPITRE 4

**Le compte pension épargne****Section 1***Dispositions générales*

## Art. 12

Il est ouvert au nom de chaque travailleur affilié un unique compte pension épargne durant toute sa carrière professionnelle. Le compte est exprimé en euros et est mis à jour une fois par an en fonction des versements enregistrés et de la revalorisation du compte. Le compte représente une épargne réelle investie mais non disponible avant l'âge de la retraite.

## Art. 13

Le compte pension épargne fonctionne selon la technique de la capitalisation individuelle

**Section 2***Mode d'alimentation et de gestion du compte*

## Art. 14

Le compte est crédité à la fin de chaque année, d'une part, par les cotisations versées au nom de l'affilié et affectées au compte et, d'autre part, par la revalorisation annuelle du compte. La revalorisation représente l'accroissement de la valeur du compte par le jeu de la capitalisation. La valeur du compte en fin d'année est donnée par la somme des trois éléments suivants:

- le compte en début d'année;
- la revalorisation du compte sur l'année;
- la somme des cotisations versées durant l'année.

## Art. 15

Par défaut, le compte est investi dans un fonds par défaut, géré par chaque régime de pension légale. Ces fonds seront contrôlés par la CBFA.

De aangeslotene mag ook beslissen zijn rekening deels of geheel te investeren in andere daartoe door de CBFA erkende privéfondsen.

De voorwaarden voor de erkenning en het beheer van die fondsen, met inbegrip van de regels betreffende het eventueel gegarandeerd minimumrendement, zullen door de Koning worden vastgesteld.

### Afdeling 3

#### *Vereffening van de rekening*

##### Art. 16

Op de wettelijke pensioenleeftijd wordt de pensioenspaarrekening definitief afgesloten en wordt het totaal ambtshalve bij het fonds gevoegd. Op dat ogenblik wordt de rekening omgevormd in een lijfrenterekening, volgens omvormingscoëfficiënten die jaarlijks na advies van de CBFA door de Koning worden vastgesteld. De rekening kan ook op een andere leeftijd worden vereffend, volgens de in hoofdstuk 6 opgenomen regels.

De rekening kan ten opzichte van de aangeslotene alleen als lijfrente worden vereffend. Zij kan eveneens in de vorm van een lijfrente worden vereffend met overdracht naar de echtgenoot of enige andere door de aangeslotene bij naam aangewezen rechthebbende, waarbij het overdrachtspercentage 80 % bedraagt. De in het eerste lid bedoelde omzettingscoëfficiënten worden dan verhoudingsgewijs aangepast en houden rekening met de leeftijd van de tweede rechthebbende.

##### Art. 17

De aldus samengestelde rustrente wordt na het vervallen van de termijn in de vorm van een maandelijks pensioen door het standaardfonds uitbetaald. Die rente wordt jaarlijks geïndexeerd volgens de financiële resultaten van het standaardfonds. De CBFA keurt dat revalorisatiepercentage elk jaar goed.

### HOOFDSTUK 5

#### **Minimumpensioen**

##### Art. 18

Elk jaar bepaalt de Koning het bedrag van het minimumpensioen, dat voor alle stelsels hetzelfde is. De Koning legt de voorwaarden vast voor de toekenning van dat minimumpensioen, dat met name afhankelijk is

Le travailleur affilié peut aussi décider d'investir tout ou partie de son compte dans d'autres fonds privés dûment agréés à cet effet par la CBFA.

Les conditions d'agrément et de gestion de ces fonds, en ce compris les règles de rendement minimum garanti éventuel, seront fixées par le Roi.

### Section 3

#### *Mode de liquidation du compte*

##### Art. 16

À l'âge légal de la retraite, le compte pension épargne est définitivement arrêté et rejoint en totalité le fonds par défaut. Le compte est à ce moment transformé en rente viagère selon des coefficients de transformation fixés annuellement par le Roi, sur avis de la CBFA. Le compte peut également être liquidé à un autre âge, selon les règles du chapitre 6.

Le compte peut être liquidé en rente viagère sur la seule tête de l'affilié. Il peut également être liquidé sous forme de rente viagère, avec réversion au profit du conjoint ou de tout autre bénéficiaire nommé désigné par l'affilié, le taux de réversion étant de 80 %. Les coefficients de transformation, visés à l'alinéa 1<sup>er</sup>, sont alors adaptés à due concurrence et tiennent compte de l'âge du second bénéficiaire.

##### Art. 17

La rente de retraite ainsi constituée est versée sous forme de pension mensuelle à terme échu par le fonds par défaut. Cette rente est, chaque année, indexée en fonction des résultats financiers du fonds par défaut. La CBFA approuve chaque année ce taux de revalorisation.

### CHAPITRE 5

#### **La pension minimale**

##### Art. 18

Un montant minimum de pension, identique pour tous les régimes, est fixé chaque année par le Roi. Les conditions d'octroi de ce minimum, dépendant notamment de la durée effective de la carrière totale de l'individu,

van de daadwerkelijke volledige loopbaanduur van de pensioengerechtigde, over alle stelsels heen, alsook van de gezinstoestand. De toekenning van dat minimumpensioen is niet van enige bijdragebetaling afhankelijk.

## HOOFDSTUK 6

### Vervroegd en uitgesteld wettelijk pensioen

#### Art. 19

De aangeslotene kan de vervroegde vereffening van zijn rekeningen en de vervroegde betaling van zijn pensioen aanvragen, ten vroegste vijf jaar vóór het bereiken van de wettelijke pensioenleeftijd en overeenkomstig de door de Koning bepaalde voorwaarden.

In dat geval zijn de volgende regels van toepassing:

- de solidaire pensioenrekening wordt stopgezet op de daadwerkelijke pensioendatum; de waarde van de rekening wordt in lijfrente omgezet volgens leeftijdsgebonden en jaarlijks door de Koning bepaalde coëfficiënten, overeenkomstig de in de artikelen 10 et 11 opgenomen procedure;

- de pensioenspaarrekening wordt stopgezet op de daadwerkelijke pensioendatum; de waarde van de rekening wordt in lijfrente omgezet volgens leeftijdsgebonden en jaarlijks door de Koning bepaalde coëfficiënten, overeenkomstig de in de artikelen 16 en 17 opgenomen procedure.

#### Art. 20

Wie na het bereiken van de wettelijke pensioenleeftijd een beroepsactiviteit blijft uitoefenen, kan zijn wettelijk pensioen uitstellen. In dat geval worden de solidaire pensioenrekening en de pensioenspaarrekening verder gestijfd overeenkomstig de in de artikelen 9 en 14 opgenomen principes. De rekeningen worden vereffend op de daadwerkelijke pensioenleeftijd, waarbij de omzetting in lijfrente op die leeftijd volgens dezelfde regels als in het voorgaande artikel wordt berekend.

tous statuts confondus, et de la situation de famille, sont fixées par le Roi. Cette pension minimale s'inscrit dans une logique non contributive.

## CHAPITRE 6

### Anticipation et ajournement de la pension légale

#### Art. 19

Le travailleur affilié peut demander la liquidation de ses comptes et le versement de sa pension anticipativement au plus tôt 5 ans avant l'âge légal de la retraite, selon les conditions fixées par le Roi.

Dans ce cas, les règles suivantes sont d'application:

- le compte pension solidaire est arrêté à la date effective de la pension; la valeur du compte est transformée en rente viagère selon des coefficients, en fonction de l'âge, et fixés chaque année par le Roi, selon la même procédure que celle décrite aux articles 10 et 11;

- le compte pension épargne est arrêté à la date effective de la pension; la valeur du compte est transformée en rente viagère selon des coefficients, en fonction de l'âge, et fixés chaque année par le Roi, selon la même procédure que celle décrite aux articles 16 et 17.

#### Art. 20

Le travailleur continuant à effectuer une activité professionnelle au-delà de l'âge légal de la retraite peut ajourner sa pension légale. Dans ce cas, les comptes pension solidaire et épargne continuent à être alimentés selon les principes des articles 9 et 14. Les comptes sont liquidés à l'âge effectif de la pension, le calcul de transformation en rente se faisant à cet âge selon les mêmes règles que celles précisées à l'article précédent.

## HOOFDSTUK 7

**Gemengde loopbanen**

## Art. 21

Voor wie in zijn loopbaan van statuut verandert, worden de pensioenrekening en de pensioenspaarrekening gehandhaafd, gestijfd en gerevalueerd overeenkomstig de regels van het nieuwe statuut van de aangeslotene, met ingang van de datum van wijziging van dat statuut.

## HOOFDSTUK 8

**Informatieverstrekking aan de aangeslotene**

## Art. 22

Iedere aangeslotene ontvangt elk jaar een pensioenrekeningstaat, met een overzicht van de evolutie van de waarde van zijn beide rekeningen tijdens het voorbije jaar, met vermelding van de in de artikelen 9 en 14 aangegeven elementen.

## TITEL III

*Overgangsbepalingen*

## Art. 23

De toepassingsvoorwaarden van deze wet gelden niet voor de personen die al gepensioneerd zijn op de datum waarop deze wet in werking treedt. De bepalingen van de voorgaande wetgevingen blijven op hen onverkort van toepassing.

## Art. 24

De toepassingsvoorwaarden van deze wet zijn onverkort van toepassing op de personen die hun beroepsloopbaan aanvangen nadat deze wet in werking is getreden.

## CHAPITRE 7

**Carrières mixtes**

## Art. 21

En cas de changement de statut en cours de carrière, les comptes pension solidaire et épargne sont maintenus, alimentés et revalorisés selon les nouvelles règles correspondant au nouveau statut du travailleur affilié, à compter de la date de changement de ce statut.

## CHAPITRE 8

**Information des travailleurs affiliés**

## Art. 22

Chaque année, un relevé des comptes pension sera envoyé à l'ensemble des travailleurs affiliés et donnant l'évolution de la valeur des deux comptes dans le courant de l'année écoulée, selon les schémas décrits aux articles 9 et 14.

## TITRE III

*Dispositions transitoires*

## Art. 23

Les modalités de la présente loi ne sont pas d'application pour les travailleurs déjà retraités à la date d'entrée en vigueur de la présente loi. Ces derniers restent intégralement soumis aux législations préexistantes.

## Art. 24

Les modalités de la présente loi sont intégralement d'application pour les travailleurs débutant leur activité professionnelle postérieurement à la date d'entrée en vigueur de la présente loi.

## Art. 25

De personen die een beroepsactiviteit uitoefenen wanneer deze wet in werking treedt, vallen, wat hun toekomstige loopbaanjaren betreft, onder het nieuwe stelsel.

De opgebouwde rechten aangaande de activiteiten in het raam van vorige stelsels blijven integraal gehandhaafd. Op verzoek van de aangeslotene kunnen die rechten binnen een termijn van drie jaar vanaf de datum waarop deze wet in werking treedt, worden omgezet naar de nieuwe solidaire pensioenrekening, waardoor elke aangeslotene een overzicht over zijn pensioenrechten kan behouden.

4 februari 2009

## Art. 25

Les travailleurs en service au moment de l'entrée en vigueur de la présente loi rentreront dans le nouveau système pour leurs années de carrière futures.

Les droits acquis pour les services passés dans des régimes préexistants seront intégralement conservés. Ils pourront, à la demande de l'affilié, être convertis, dans un délai de 3 ans à compter de la date d'entrée en vigueur de la présente loi, dans le nouveau compte pension solidaire, permettant ainsi à tout affilié d'avoir une vue d'ensemble sur ses droits.

4 février 2009

Daniel BACQUELAINE (MR)  
Carine LECOMTE (MR)